

MEDEDELING

DONKER PIMPERNELBLAUWTJE (*MACULINEA NAUSITHOUS*) TERUG IN LIMBURG

Op 4 augustus 2001 brachten drie Limburgse vlinderkenners een bezoek aan het oostelijk Roerdal om daar naar vlinders te kijken. Geheel onverwacht troffen zij hier op vier plekken Donkere pimperlauwtjes (*Maculinea nausithous*; figuur 1) aan: op twee plekken één exemplaar, op de andere locaties zelfs meerdere vlinders. Deze waarnemingen zijn natuurlijk ronduit spectaculair en hebben grote implicaties voor het natuurbeheer in het Roerdal.

Begin jaren zeventig was het Donker pimperlauwtje, samen met zijn zustersoort het Pimperlauwtje (*Maculinea teleius*), verdwenen van zijn laatste vindplaats bij Herkenbosch. Daarmee was het doek gevallen voor beide soorten in Nederland. Ook in de rest van Europa ging het bijzonder slecht met deze vlinders, zodat de kans op hervestiging bijzonder klein werd geacht. Mede om die reden heeft het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in 1990 besloten beide pimperlauwtjes te herintroduceren in de Moerputten bij 's-Hertogenbosch. Nog steeds kunnen deze vlinders in dit natuurgebied en de wegbermen in de directe omgeving gezien worden (WYNHOFF, 2001).

De laatste tien jaar ging het in Duitsland ook slecht met het Pimperlauwtje, maar het Donker pimperlauwtje vertoonde op



FIGUUR 1
Het Donker pimperlauwtje (*Maculinea nausithous*) (foto: Henkjan Kievit).

enkele plekken tekenen van stabilisering of zelfs voorzichtig herstel (PRETSCHER, 2001). Deze vlinder is dan ook wat minder kritisch dan het Pimperlauwtje en komt ook veel voor op licht verruigde wegbermen en dergelijke (WYNHOFF, 2001). Toch leek een hervestiging in Nederland niet erg waarschijnlijk, omdat de dichtstbijzijnde bekende populatie bij Krefeld in het Roergebied was. Groot was dan ook de verbazing om in het Nederlandse deel van het Roerdal weer Donkere pimperlauwtjes aan te treffen. Tijdens het onderzoek voor de dagvlinderatlas van Limburg (AKKERMANS *et al.*, 2001) was de soort hier nog niet aangetroffen. Navraag bij Duitse vlinderaars leerde dat zich in ieder geval tot het midden van de jaren negentig een kleine populatie in het Duitse deel van het Roerdal heeft weten te handhaven. Het Donker pimperlauwtje, dat redelijk mobiel is en vrij gemakkelijk afstanden tot vijf kilometer kan overbruggen (WYNHOFF, 2001), heeft dan ook vermoedelijk vanuit deze Duitse populatie de Nederlandse locaties spontaan herbevolkt.

Intussen staan beide soorten genoemd op de bijlagen van de Habitatrichtlijn. Dit betekent dat de overheid al het mogelijke moet doen om deze soort en zijn habitat in het Roerdal te beschermen. Het is erg belangrijk dat specialisten van De Vlinderstichting en het Natuurhistorisch Genootschap samen met de provincie, de gemeenten Herkenbosch en Melick, het waterschap Roer en Overmaas, Staatsbosbeheer en de agrariërs er voor gaan zorgen dat deze fantastische herkolonisatie niet verloren zal gaan en dat het Donker pimperlauwtje de kans zal krijgen om zich verder uit te breiden.

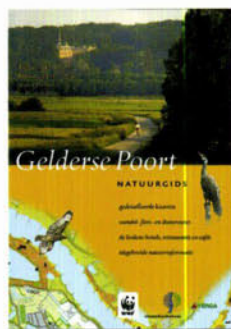
LITERATUUR

- AKKERMANS, R.W., R.A.J., PAHLPLATZ, & K. VELING, 2001. Dagvlinders in Limburg. Natuurhistorisch Genootschap & De Vlinderstichting, Maastricht/Wageningen.
- PRETSCHER, P., 2001. Verbreitung und Art-Steckbriefe der Wiesenknopf-Ameisenbläulinge (*Maculinea/Glaucopsyche*) *nausithous* und *teleius* in Deutschland. *Natur und Landschaft*, 76(6): 288-294.
- WYNHOFF, I., 2001. At home on foreign meadows: the reintroduction of two *Maculinea* butterfly species. Proefschrift Wageningen Agricultural University, Wageningen.

De auteurs wensen hun namen niet bekend te maken

R E C E N T V E R S C H E N E N

Alphons van Winden, Keesjan van den Herik & Jeroen Helmer, 2002. **Gelderse Poort Natuurgids**. 65 pp. Wereldnatuurfonds, Staatsbosbeheer en Terca, Nijmegen. De Natuurgids Gelderse Poort is voor € 8,50 verkrijgbaar in de boekhandel en bij een groot aantal adressen in de Gelderse Poort. De gids kan ook worden besteld bij de VVV Rijk van Nijmegen tel. 024-3297878 of via: www.vvnijmegen.nl. Dit handzame boekje is te gebruiken als een kleurige reisgids voor een (meerdaags) bezoek aan het unieke natuurgebied tussen Nijmegen, Kleve en Arnhem. In zeven hoofdstukken



wordt de natuur en de cultuur van de belangrijkste regio's beschreven. U vindt er verhalen over levende rivieren, bosrijke stuwwallen en historische steden. Aan de hand van zeer gedetailleerde kaarten kunt u de beschreven onder-

werpen in het gebied terugvinden. In ieder gebied is een afwisselende wandel-, fiets- of skateroute uitgezet die u ook op de kaarten terugvindt. Verder staat de gids boordevol adressen van sfeervolle hotels, gezellige restaurants en informatiecentra.

A. bij de Vaate & A.W. Breukelaar (eds), 2001. **De migratie van de Zeeforel in Nederland**. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer & Afvalwaterbehandeling. Rapport nr. 2001.046. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, RIZA, Lelystad. Dit rapport is voor € 11,34 (incl. verzendkosten).

ten) te bestellen bij de bibliotheek van het RIZA (tel. 0320-285333/ e-mail: riza@cabri.nl) o.v.v. titel en rapportnummer en het verzendadres en in te zien in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum Maastricht.

In het kader van het project "Ecologisch Herstel



Rivieren" is gedurende de periode 1996 - 2000 onderzoek gedaan naar de paaitrek van de Zeeforel. Doel was onder meer te onderzoeken wat de belangrijkste migratiaroutes zijn die paarijpe forellen volgen tijdens hun trek naar de stroomopwaartse delen van de Rijn en de Maas. De dieren gebruiken de Nederlandse grote rivieren slechts als doortrekroute naar hun paaigebied. Het onderzoek heeft een beeld kunnen werpen op deze routes, maar geeft ook de noodzaak aan om de aanleg van vispassages snel op te pakken. De aantallen vissen die de paai-gronden kunnen bereiken is nog verre van voldoende om van een duurzame populatie te kunnen spreken. Zes van de 27 Zeeforellen die in de Bergse Maas waren gedetecteerd, zijn teruggevonden in de Grensmaas. Dit is wel opmerkelijk omdat de stuw bij Grave nog niet voorzien is van een deugdelijke doortrekvoorziening. Eén dier werd later teruggevonden in de Roer. Vanwege de stuw bij Borgharen in doortrek naar België onmogelijk. Naast dit onderzoek wordt in het boek ook aandacht besteed aan de ecologie van de Zeeforel en de Atlantische zalm.

H.P. Wolfert., 2002. Geomorphological change and river rehabilitation. Case studies on lowland fluvial systems in the Netherlands. 200 pp. Alterra scientific contributions 6. Alterra, Wageningen. Het rapport is gratis te bestellen bij Alterra (tel. 0317-477766) of als pdf-bestand op te halen van de internetpagina www.alterra.nl onder publicaties, waar ook andere rapporten zijn op te halen.

Beken en rivieren zijn dynamische systemen en hebben een hoge biodiversiteit. Dit heeft te maken met de geomorfologie en geomorfologische processen. Veel rivieren zijn echter gereguleerd wat heeft geleid tot een gedegradeerd ecosysteem. Het herstel van rivieren vraagt daarom om ruimte voor het terugbrengen van natuurlijke processen. Dit kan echter gevolgen hebben voor andere functies van het rivierengebied, zoals scheepvaart, waterberging en landbouw. Omdat beken, kleine rivieren en grote rivieren verschillen in morfologische eigenschappen en gebruiksfuncties zijn vertegenwoordigers van elke groep onderzocht. Het rapport beschrijft de relaties tussen de geomorfologische dyna-

miek van beken en rivieren en rivierherstel. Uit het onderzoek vloeien richtlijnen voort die kunnen helpen bij het opstellen van efficiënte plannen voor rivierherstel. Geomorfologische kaarten blijken een belangrijk hulpmiddel om een beter begrip te krijgen van het riviersysteem. Het rapport bevat een uitgebreide Nederlandse samenvatting.

Roland Bobbink & Jo H. Willems, 2001. OBN Preadvies Kalkgraslanden. 47 pp. Rapport OBN-16. Expertisecentrum LNV, Wageningen. Het rapport is in te zien in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum en gratis te bestellen bij de receptie van het Expertisecentrum van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (tel. 0317-474801/ e-mail: balie@eclnv.agro.nl) o.v.v. Rapport OBN-16.



Kalkgraslanden behoren tot de ernstig (soms zeer ernstig) bedreigde ecosystemen van Nederland. In het rapport wordt een overzicht gegeven van de abiotiek en biotiek van de kalkgraslanden en gevolgen van verzuring, vermeting en verdroging op de natuurwaarden ervan. Daarnaast wordt ingegaan op het huidige beheer, de recente problemen hierbij en de mogelijke herstelmaatregelen. Het rapport gaat met name in op de huidige stand van zaken omtrent de wetenschappelijke kennis over bovenstaande problematiek. Er blijken nog belangrijke hiaten in de kennis te zijn. Ook lang niet alle onderzoeksvragen over deze gevolgen van de genoemde milieuverstoring en mogelijke herstelmaatregelen zijn opgelost. In het rapport is daarom een voorstel opgenomen voor verder onderzoek naar de schrale graslanden op de hellingen van Zuid-Limburg. Dit onderzoek zal naar verwachting nog dit jaar worden gestart.

G.J. Baaijens, F.H. Everts & A.P. Grootjans, 2001. Traditionele bevoeiing van grasland. Een studie naar vroegere bevoeiing van reservaten in Pleistoceen Nederland, alsmede enkele boezemlanden. 30 pp. + 32 pp. bijlagen) Rapport OBN-18. Expertisecentrum LNV, Wageningen. Het rapport is in te zien in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum en gratis te bestellen bij de receptie van het Expertisecentrum van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (tel. 0317-474801/ e-mail: balie@eclnv.agro.nl) o.v.v. Rapport OBN-18.

Vroeger werd bevoeiing van grasland grootschalig toegepast om de gewasopbrengst te vergroten. Dit landgebruik gaat terug tot in de Middeleeuwen en liep door tot de introductie van kunstmest. In de studie is nagegaan waar in de huidige natuurgebieden van Limburg en Pleistoceen Nederland bevoeiing vroeger is toegepast. Dit lijkt in Nederland op grote schaal te zijn gebeurd. Ook blijkt dat de vormgeving en schaal van bevoeiing sterk van elkaar konden verschillen. Over de toepassing is helaas maar weinig kennis overgebleven. Het middel blijft daarom vaak



buiten beeld bij verdrogingsbestrijding, maar kan bij herstel van verdroogde en verzuurde natuurgebieden echter wel een rol spelen. In het rapport wordt de functie van bevoeiing beschreven en de systemen die zijn toegepast. Ook is een lijst opgenomen van natuurgebieden die momenteel die in het verleden zijn bevoeid. Hiervan blijken het Bunderbos, het Leudal, het Loobeekdal en het Geuldal in Limburg geschikte locaties te zijn waar verdroging en verzuring door middel van bevoeiing kan worden bestreden.

M. Wallis de Vries & C. van Swaay, 2001. Beschermingsplan Veldparelmoervlinder 2001-2005. 50 pp. Rapport Directie Natuurbeheer nr 2001/013. Vlinderstichting, Wageningen i.o.v. Expertisecentrum van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Wageningen. De uitgave is voor € 6.81 te bestellen bij het Expertisecentrum LNV, o.v.v. code 2001/013, tel. 0317-474801, e-mail: balie@eclnv.agro.nl. Vermeld ook uw naam en adres. Het vroegere voorkomen van de Veldparelmoervlinder omspande een groot deel van de zuidelijk helft van Nederland. De soort is momenteel helaas uit ons land verdwenen. Recent zijn alleen zwerfende exemplaren waargenomen. De laatste populaties bevonden zich in Limburg langs het Julianakanaal.



Wel bevinden zich momenteel twee populaties net over de grens in België. De hoop bestaat dat herkolonisatie vanuit deze gebieden naar Nederland kan plaatsvinden. Er moet dan wel weer geschikt gebied ontstaan of worden ontwikkeld. Het doel van het soortbeschermingsplan is het herstel van de Veldparelmoervlinder in Nederland. In het plan worden daarvoor maatregelen beschreven die het aanbod aan geschikt leefgebied vergroten en de kans op herkolonisatie maximaliseren. Naast een soortbeschrijving bevat het plan een beschrijving van belangrijke beleidsaspecten, knelpunten en maatregelen, die uiteindelijk zijn uitgewerkt in een concreet actieplan. Limburg heeft de hoogste prioriteit, maar het plan heeft ook betrekking op andere delen van Nederland.

Wie zijn rapport, boek, etc. opgenomen wil zien in deze rubriek, kan een literatuurverwijzing met een korte inhoudsbeschrijving en de bestelwijze opsturen naar de redactie o.v.v. "recent verschenen". Onvolledige opgaven worden niet opgenomen. De publicaties moeten betrekking hebben op voor Limburg relevante onderwerpen.

Guido Verschoor

